

Agnieszka Bretyn

Analiza preferencji w zakresie wielkości i struktury oszczędności gospodarstw domowych w Polsce

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 35/1, 133-147

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Bretyn*

Uniwersytet Szczeciński

ANALIZA PREFERENCJI W ZAKRESIE WIELKOŚCI I STRUKTURY OSZCZĘDNOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

STRESZCZENIE

Proces oszczędzania oraz oszczędności mają istotne znaczenie dla całej gospodarki i jej dynamiki rozwojowej. Celem artykułu jest analiza wielkości oraz form alokacji oszczędności gospodarstw domowych w Polsce w latach 2005–2012. W analizowanym okresie w strukturze oszczędności gospodarstw domowych zaszły istotne zmiany. Nadal najpopularniejszą formą oszczędzania są depozyty bankowe, jednakże coraz chętniej zastępowane są one innymi formami oferowanymi na rynku finansowym.

Głównymi źródłami danych, które zostały wykorzystane w opracowaniu, są informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, Narodowy Bank Polski, Komisję Nadzoru Finansowego, Eurostat, dane z badania „Diagnoza społeczna 2013” (i wcześniejsze) oraz raporty przygotowane na zlecenie różnych ośrodków.

Słowa kluczowe: oszczędności, gospodarstwa domowe, depozyty, cele i motywy oszczędzania

Wprowadzenie

Gospodarstwa domowe, dążąc do zaspokojenia swoich potrzeb, podejmują decyzje dotyczące poziomu konsumpcji i oszczędności. Jednym z podstawowych

*Adres e-mail: agnieszka.bretyn@wzieu.pl.

obszarów działania gospodarstw domowych jest zatem gromadzenie nadwyżek finansowych.

Proces oszczędzania oraz oszczędności mają istotne znaczenie dla całej gospodarki i jej dynamiki rozwojowej, gdyż¹:

- a) skumulowane oszczędności gospodarstw domowych stanowią główne źródło akumulacji kapitału, który może zostać przekształcony w inwestycje – im większa jest suma indywidualnych oszczędności, tym większe są możliwości rozwojowe gospodarki;
- b) wzrost oszczędności gospodarstw domowych zwiększa niezależność gospodarki od kapitałów zagranicznych, co podnosi suwerenność ekonomiczną i polityczną kraju;
- c) rosące oszczędności gospodarstw domowych, zwiększając zasoby kapitałowe kraju, poprawiają relacje między kapitałem a pracą, co przyczynia się do wzrostu wydajności pracy i szybszego wzrostu gospodarczego;
- d) wzrastające oszczędności gospodarstw domowych, zwiększając międzypokoleniowe transfery majątkowe, mają korzystny wpływ na zmiany pokoleniowe, to znaczy nowe pokolenia rozpoczynają samodzielne życie na znacznie wyższym poziomie, niż byłoby to wówczas, gdyby tych transferów nie było;
- e) kumulujące się oszczędności uszczuplają bieżącą siłę nabywczą społeczeństwa, co działa hamująco na wzrost konsumpcji, a tym samym osłabia tempo wzrostu gospodarczego.

Tak znacząca rola oszczędności zdeterminowała wybór celu oraz układ niniejszego artykułu. Celem pracy jest bowiem dokonanie analizy wielkości oraz form alokacji oszczędności gospodarstw domowych w Polsce w latach 2005–2012². W pierwszej części skupiono się na motywach oraz celach oszczędzania. W drugiej części pracy dokonano zaś analizy struktury i dynamiki oszczędności gospodarstw domowych w Polsce.

Gospodarstwa domowe w niniejszym artykule rozumiane są zgodnie z definicją stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny. Gospodarstwo domowe obejmu-

¹ D. Korenik, *Oszczędzanie indywidualne w Polsce. Produkty różnych pośredników i ich atrakcyjność*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003, s. 26 oraz G. Rytelewska, *Gospodarstwo domowe*, w: *System finansowy w Polsce*, red. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 756.

² Ze względu na dostępność oraz porównywalność danych niektóre rozważania kończą się na 2011 roku.

je osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się, to jest łączące dochody, wydatki i majątek³.

Głównymi źródłami danych, które zostały wykorzystane w opracowaniu, są informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), Narodowy Bank Polski (NBP), Komisję Nadzoru Finansowego (KNF), Eurostat, dane z badania „Diagnoza społeczna 2013” (i wcześniejsze) oraz raporty przygotowane na zlecenie różnych ośrodków.

1. Skłonność do oszczędzania gospodarstw domowych – przegląd wybranych motywów i celów

W literaturze przedmiotu przez oszczędności rozumie się tę część dochodu do dyspozycji, która nie została wydatkowana na konsumpcję⁴. Przez oszczędzanie rozumie się zatem powstrzymywanie się konsumenta (gospodarstwa domowego) od bieżącej konsumpcji na rzecz jej zwiększenia w przyszłości⁵. Jest to więc proces wymagający od ludzi powściągliwości, dzięki czemu możliwe jest poświęcenie czegoś, co możemy mieć w chwili obecnej, na rzecz przyszłości. Należy jednak wskazać, iż według G. Katony definicja taka nie oddaje w całości tego, w jaki sposób ludzie postrzegają oszczędzanie. Dla wielu osób oszczędzanie ma bowiem wydźwięk pozytywny, a nie negatywny. Dla przeciętnej osoby oszczędności odnoszą się do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych lub w innych aktywach w celu ochrony przed niepewnością w przyszłości lub w celu zakupu towarów i usług⁶.

Definiując oszczędności, wyróżnia się oszczędzanie dobrowolne oraz przymusowe. To pierwsze oznacza świadomą i wolną od zewnętrznych nacisków rezygnację gospodarstwa domowego z wydatkowania części swoich środków na bieżące cele

³ *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2013, s. 41.

⁴ P.A. Samuelson, W.D. Nordhaus, *Ekonomia*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 71 oraz słownik pojęć GUS www.stat.gov.pl (20.10.2013), Eurostat Glossary, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (20.10.2013).

⁵ J. Harasim, *Teoretyczne aspekty gromadzenia i inwestowania nadwyżek finansowych przez gospodarstwa domowe*, w: *Oszczędzanie i inwestowanie indywidualne w Polsce*, red. J. Harasim, PTE, Katowice 2007, s. 14.

⁶ G. Katona, *Psychological Economics*, Elsevier, New York 1975, za: P.J. Fisher., S.T. Anong., *Relationship of Savings Motives to Savings Habit*, „Journal of Financial Counseling and Planning” 2012, Vol. 23, issue 1, s. 64.

konsumpcyjne. Z kolei w oszczędzaniu przymusowym rezygnacja z wydatkowania części dochodów odbywa się pod przymusem prawnym (na przykład obowiązkowe składki emerytalne) lub ekonomicznym (na przykład w warunkach braku towarów na rynku)⁷.

W analizie roli oszczędności w gospodarce istotne jest określenie czynników wpływających na skłonność do oszczędzania oraz strukturę oszczędności. Zachowania gospodarstw domowych w zakresie oszczędzania kształtowane są przez różnorodne motywy i cele oszczędzania. Punktem wyjścia w analizie zachowań oszczędnościowych gospodarstw domowych są teorie dochodowe J.M. Keynesa, M. Friedmana oraz teoria cyklu życia F. Modiglianiego. Pierwsza z teorii – hipoteza dochodu absolutnego J.M. Keynesa zakłada, że poziom konsumpcji uzależniony jest od dochodu bieżącego. Wyższemu poziomowi dochodu towarzyszy wyższa stopa oszczędności⁸. J.M. Keynes wyodrębnił ponadto osiem motywów oszczędzania: przeczność, chęć zwiększenia dobrobytu, wyrachowanie, potrzeba niezależności, przedsiębiorczość, chęć skorzystania z wyższej stopy procentowej, chęć pozostawienia spadku oraz skąpstwo⁹.

Teoria dochodu permanentnego M. Friedmana zakłada, że wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych zależą nie tyle od dochodu bieżącego, ile od dochodu permanentnego, czyli przeciętnego dochodu uzyskiwanego w ciągu całego życia. Z teorią tą bezpośrednio wiąże się teoria cyklu życia, zakładająca konieczność gromadzenia oszczędności w okresie aktywności zawodowej w celu wyrównania poziomu konsumpcji w okresie emerytalnym, charakteryzującym się spadkiem dochodów. W modelu cyklu życia głównym motywem, dla którego ludzie oszczędzają, jest zatem zabezpieczenie okresu starości¹⁰.

W badaniach nad motywami oszczędzania niejednokrotnie podejmowano też próby ich zhierarchizowania. W 1981 roku A. Lindqvist zaproponował hierarchiczny model motywów oszczędzania. W modelu tym najważniejszym powodem, dla którego gospodarstwa domowe gromadzą oszczędności, jest konieczność posiada-

⁷ C. Bywalec, *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 197.

⁸ J.M. Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Harcourt, Brace and World, New York 1936.

⁹ P.J. Fisher, S.T. Anong, *Relationships of Savings...*, s. 65.

¹⁰ P. Anioła, Z. Gołaś, *Zastosowanie wielowymiarowych metod statystycznych w typologii strategii oszczędnościowych gospodarstw domowych w Polsce*, „Materiały i Studia NBP” 2012, nr 282, s. 11.

nia gotówki do realizowania zakupów w najbliższym czasie. Na drugim poziomie jest – potrzeba posiadania rezerw na nieprzewidziane wydatki, a na trzecim poziomie – oszczędzanie na konkretne wydatki w przyszłości. Czwarty poziom natomiast stanowi potrzeba zarządzania posiadanym kapitałem¹¹. L. Canova zidentyfikował natomiast 15 celów gromadzenia oszczędności przez gospodarstwa domowe, które następnie uporządkował według hierarchii, wskazując, że na wyższych poziomach znajdują się cele o naturze psychologicznej, takie jak: poczucie własnej godności i samozadowolenie¹².

Nawiązując do motywacji skłaniających ludzi do oszczędzania, G. Katona zidentyfikował trzy kategorie nawyków oszczędnościowych¹³:

- a) oszczędzanie kontraktowe – opiera się na „dobrowolnym zniewoleniu” przejawiającym się na przykład zawarciem długoterminowej umowy z instytucją finansową; polega na dokonywaniu rutynowych płatności za aktywa, takie jak zakup polisy na życie, spłata kredytu hipotecznego i tym podobne;
- b) oszczędzanie dobrowolne – jest efektem świadomych decyzji i polega na rozważnym i aktywnym oszczędzaniu;
- c) pozostałe oszczędności – są z reguły małe i tymczasowe, nieświadome i niezaplanowane.

Należy wskazać, iż G. Katona zaproponował także sześć ogólnych motywów oszczędzania¹⁴: na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe, aby mieć środki w rezerwie na potrzeby, na emeryturę lub starość, na potrzeby dzieci, na zakup domu lub dóbr trwałego użytku, na wakacje/wypoczynek.

Znaczącym krokiem ewolucji teorii oszczędzania było odrzucenie założenia o racjonalności jednostki, co znalazło swój wyraz między innymi w behawioralnej hipotezie cyklu życia H. Shefrina i R. Talera¹⁵. Autorzy twierdzą, że jednostkom może brakować niezbędnej woli, by postępować zgodnie z optymalnym programem

¹¹ P.J. Fisher, C.P. Montalto, *Effect of Saving Motives and Horizon on Saving Behavior*, „Journal of Economic Psychology” 2010, No. 31, s. 94.

¹² L. Canova, A.M. Manganelli Rattazzi, P. Webley, *The Hierarchical Structure of Saving Motives*, „Journal of Economics Psychology” 2005, Vol. 26, issue 1, s. 21–34.

¹³ G. Katona, *Psychological...*, za: M.S. Sherraden, A.M. McBride, *Striving to Save. Creating Policies for Financial Security of Low-Income Families*, University of Michigan Press, Ann Arbor 2010, s. 128–138.

¹⁴ G. Katona, *Psychological...*, za: P.J. Fisher, S.T. Anong, *Relationship of...*, s. 65.

¹⁵ E. Bogacka-Kisiel, *Finanse osobiste. Zachowania. Produkty. Strategie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 123–124.

konsumpcji cyklu życia. Konsumenci mogą być niespójni w dokonywaniu międzyokresowych wyborów, co może objawiać się brakiem samokontroli lub odraczaniem nieprzyjemnych działań, takich jak oszczędzanie na emeryturę¹⁶.

Wielkość i rodzaje oszczędności uzależnione są od wielu różnorodnie klasyfikowanych czynników. Wybór sposobów gromadzenia oszczędności przez gospodarstwa domowe uwarunkowany jest czynnikami o charakterze mikroekonomicznym, zależnymi od struktury i zachowań gospodarstwa domowego oraz jego otoczenia, jak i makroekonomicznymi – wynikającymi z ogólnej sytuacji gospodarczej kraju. Według C. Bywalca do czynników tych należą¹⁷:

- wielkość bieżących i projekcja przyszłych dochodów gospodarstwa domowego,
- cele i horyzont oszczędzania,
- poziom wykształcenia członków gospodarstwa domowego, jak również stopień edukacji i kultury ekonomicznej,
- nastawienie do przyszłości,
- model konsumpcji,
- psychologiczna, indywidualna skłonność do odkładania części swoich dochodów i ponoszenia z tego tytułu ryzyka,
- doświadczenia z oszczędzaniem w poprzednich okresach,
- struktura (skład) gospodarstwa domowego,
- ogólna sytuacja gospodarcza kraju teraz i w przyszłości,
- kształtowanie się stóp procentowych i przewidywania co do ich wielkości w przyszłości,
- podaż produktów oszczędnościowych i ich dostępność.

Należy zatem zauważyć, iż czynniki te mają charakter zarówno obiektywny, jak i subiektywny.

2. Struktura i dynamika oszczędności gospodarstw domowych w Polsce w latach 2005–2012

Podstawową miarą skali oszczędzania w ujęciu gospodarstwa domowego i całej gospodarki jest stopa oszczędzania. Wyraża ona skłonność do oszczędzania. Stopa ta jest ilorazem wielkości kwot zaoszczędzonych w danym okresie do wielkości

¹⁶ P.J. Fisher, C. P. Montalto, *Effect of Saving...*, s. 94.

¹⁷ C. Bywalec, *Ekonomika i finanse...*, s. 200.

pozyskanych w tym czasie dochodów rozporządzalnych. Kształtowanie się stopy oszczędzania w Polsce w latach 2005–2012 przedstawiono w tabeli 1.

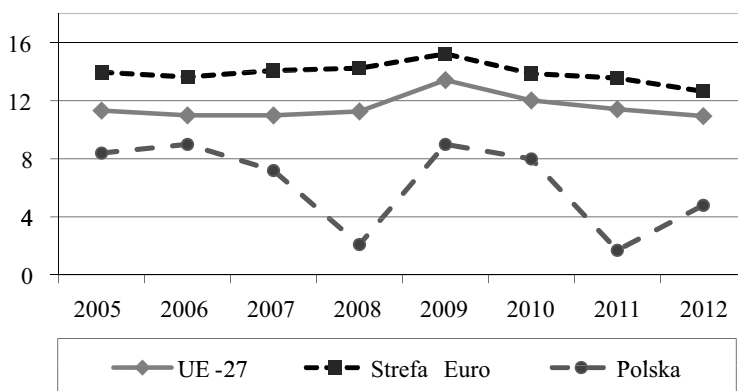
Tabela 1. Oszczędności brutto w % w dochodów do dyspozycji brutto w gospodarstwach domowych w latach 2005–2012

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Stopa oszczędzania	8,4	9,0	7,2	2,1	9,0	8,0	1,7	4,8

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie: *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, „Studia i Analizy Statystyczne GUS” 2013, lipiec, s. 56 oraz dane Eurostat <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu> (25.11.2013).

Na stopę oszczędzania składają się dwie kategorie oszczędności: oszczędności dobrowolne oraz oszczędności emerytalne. Druga z nich to wartość korekty z tytułu zmiany udziałów netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalnych (FE), w skład której wchodzi: wartość transakcji przekazanych do FE oraz zmiana wyceny wartości aktywów trzymany w rezerwach ubezpieczeniowych. Duża zmienność udziału oszczędności brutto w dochodach do dyspozycji wynika z wahań wartości korekty z tytułu zmiany udziałów netto gospodarstw domowych w rezerwach funduszy emerytalnych w poszczególnych latach.

Rysunek 1. Stopa oszczędności brutto gospodarstw domowych w UE-27, strefie euro oraz w Polsce w latach 2005–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu> (25.11.2013).

Porównania w kontekście międzynarodowym wskazują na relatywnie niską skłonność gospodarstw domowych w Polsce do oszczędzania. Przykładowo – w roku 2012 stopa oszczędności wynosiła w Unii Europejskiej ogółem 10,95%, natomiast w Polsce niecałe 5%. Rysunek 1 prezentuje stopę oszczędności brutto gospodarstw domowych w Polsce na tle UE oraz krajów strefy euro w latach 2005–2012.

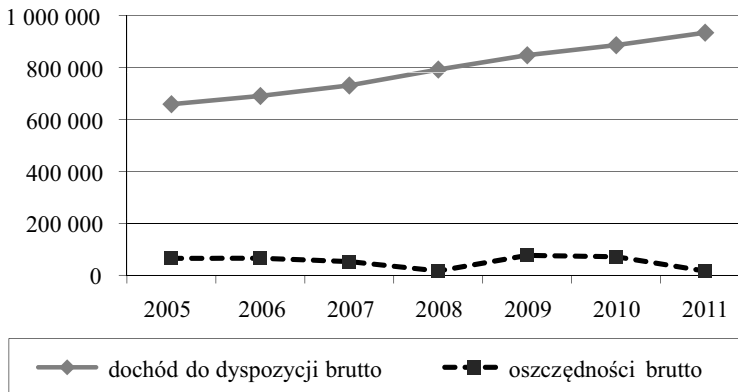
Tabela 2. Dynamika nominalna oszczędności gospodarstw domowych w latach 2005–2011 (rok poprzedni =100)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Dynamika	107,2	114,3	85,2	31,5	460,3	93,1	22,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, „Studia i Analizy Statystyczne GUS” 2013, lipiec, s. 49.

Tabela 2 prezentuje dynamikę oszczędności domowych w badanym okresie. Do spadku oszczędności gospodarstw domowych w analizowanym okresie mógł przyczynić się wzrost dostępności kredytów. Systematyczny spadek realnej stopy procentowej w badanym okresie również sprzyjał substytucji przyszłej konsumpcji obecną.

Rysunek 2. Dochód do dyspozycji brutto oraz oszczędności do dyspozycji brutto gospodarstw domowych w Polsce w latach 2005–2011 (w milionach złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, „Studia i Analizy Statystyczne GUS” 2013, lipiec, s. 56.

W analizowanym okresie w strukturze oszczędności gospodarstw domowych zaszły znaczące, istotne zmiany. Wraz z rozwojem rynku finansowego w Polsce rozszerza się zakres oferowanych produktów finansowych. Należy zauważyć, iż stopniowo coraz większy udział zyskują efektywne, z punktu widzenia pomnażania oszczędności, formy alokacji związane z instytucjami wspólnego inwestowania (fundusze inwestycyjne, zagraniczne, ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe oraz otwarte fundusze emerytalne). Wzrost znaczenia pozostałych form oszczędzania powiązanych z instytucjami wspólnego inwestowania odbywał się przede wszystkim kosztem bankowych depozytów, jednak tylko do momentu wystąpienia kryzysu z 2007 roku. Po tym roku można zauważyć zmianę podejścia do inwestowania, idącą w stronę bezpieczeństwa. Wartość oraz strukturę oszczędności gospodarstw domowych prezentują tabela 3 oraz rysunek 3.

Tabela 3. Wartość oszczędności gospodarstw domowych w podziale na grupy w Polsce w latach 2005–2011 (miliardy złotych, stan na koniec roku)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
akcje spółek publicznych*	25,8	44,4	43,0	28,1	37,7	44,4	39,5
depozyty złotowe i walutowe	220,8	239,4	262,8	331,9	387,6	426,0	482,1
gotówka w obiegu poza kasami banków	57,2	68,8	77,2	90,7	89,8	92,7	101,8
fundusze zagraniczne	0,3	1,5	2,5	1,8	2,7	3,9	3,6
otwarte fundusze emerytalne	86,3	116,6	140,0	138,3	178,6	221,3	224,7
ubezpieczenia na życie**	44,1	55,6	65,8	71,0	71,2	77,2	73,0
w tym UFK	18,4	28,1	36,0	26,3	31,7	38,9	37,5
obligacje i bony	18,9	12,9	10,7	13,6	12,7	10,3	8,9
krajowe fundusze inwestycyjne***	45,2	84,5	113,2	51,0	62,5	75,5	62,3
razem	498,6	623,7	715,2	726,4	842,8	951,3	995,9

UFK – ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe

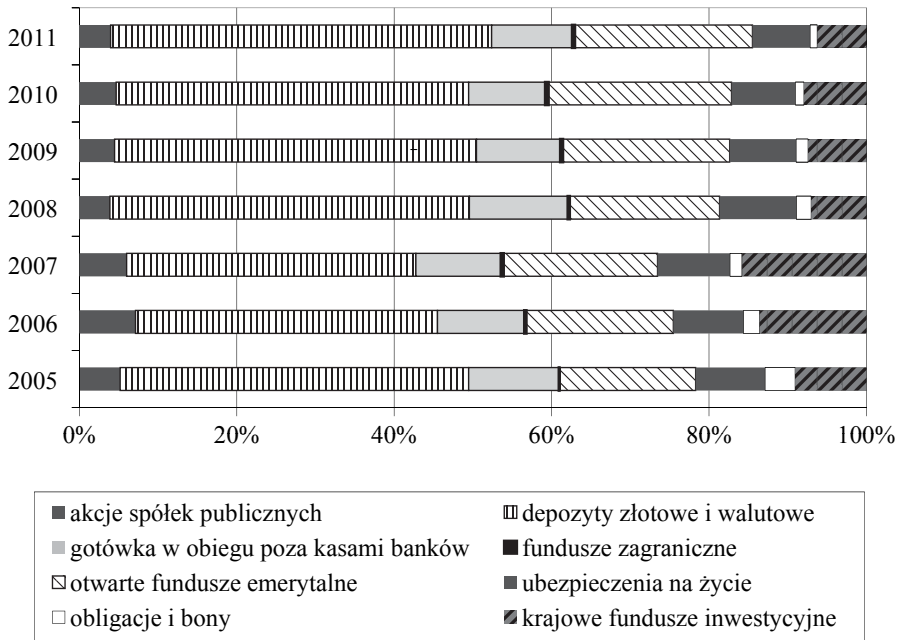
* Dane dotyczą zdematerializowanych akcji przechowywanych na rachunkach w biurach maklerskich.

** Wartość rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej w pasywach ubezpieczeń na życie.

*** Dostępne dla osób fizycznych, skorygowane o wartość inwestycji ubezpieczycieli.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: analizy.com (20.10.2013).

Rysunek 3. Struktura oszczędności gospodarstw domowych w Polsce w latach 2005–2011

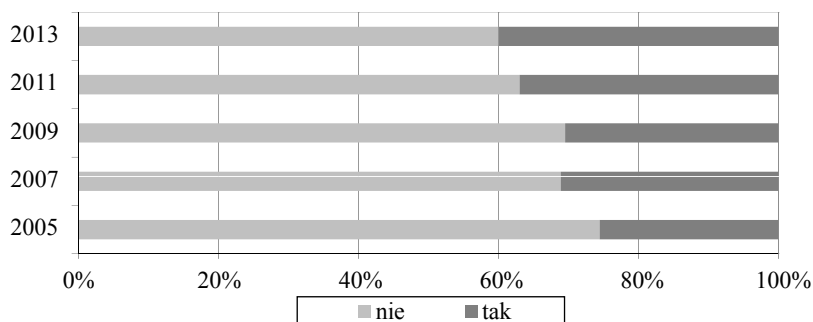

Źródło: obliczenia własne na podstawie: analizy.com (20.10.2013).

Na podstawie analizy form oszczędności należy stwierdzić, że w porównaniu z latami poprzedzającymi światowy kryzys finansowy (2005–2007) spadł udział oszczędności w postaci lokat w funduszach inwestycyjnych, w obligacjach, w nieruchomościach i na indywidualnych kontach emerytalnych, a wzrosły oszczędności w gotówce do najwyższego poziomu w porównaniu z 2005 roku. Największą część swoich środków gospodarstwa domowe utrzymywały w postaci depozytów bankowych, które w 2011 stanowiły blisko 48% wszystkich wskazanych form. Czynnikiem zwiększającym atrakcyjność tej formy oszczędzania była (w 2011 roku) niestabilna sytuacja na giełdzie.

W badanym okresie nastąpił wzrost odsetka gospodarstw domowych posiadających oszczędności (o blisko 20 punktów procentowych). W połowie 2013 roku prawie 60% gospodarstw nie posiadało oszczędności (rysunek 4).

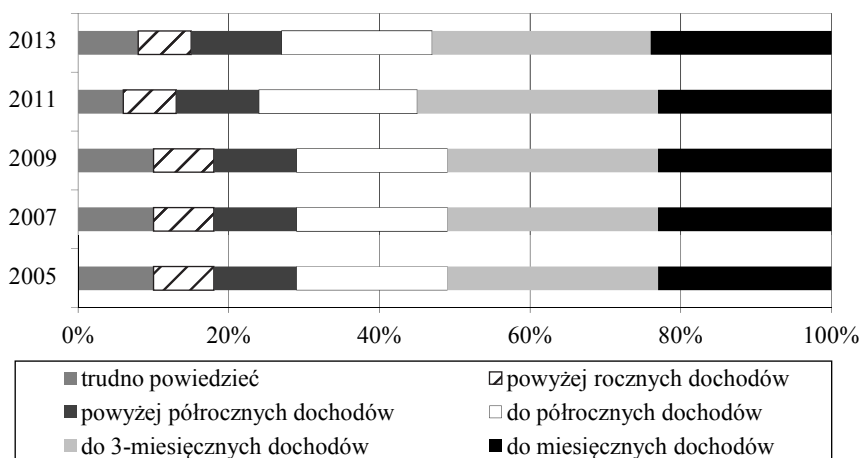
Rysunek 4. Skłonność gospodarstw domowych do oszczędzania w Polsce w latach 2005–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2013, s. 67.

W analizowanym okresie wśród gospodarstw domowych deklarujących posiadanie oszczędności wyraźnie dominują gospodarstwa o oszczędnościach stanowiących równoważność ich od jednomiesięcznych do trzymiesięcznych dochodów. Skalę oszczędności wśród gospodarstw domowych posiadających oszczędności prezentuje rysunek 5.

Rysunek 5. Odsetek gospodarstw domowych z punktu widzenia wysokości oszczędności wśród posiadających oszczędności w Polsce w latach 2005–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2013, s. 67.

Biorąc pod uwagę cel przeznaczenia oszczędności, należy zauważyć, iż spada udział gospodarstw oszczędzających na zakup dóbr trwałego użytku i zakup domu lub mieszkania, a w porównaniu z latami 2009–2011 rośnie odsetek przeznaczających oszczędności na bieżące wydatki konsumpcyjne oraz na rezerwę na sytuacje losowe. Strukturę oszczędności gospodarstw domowych według celu ich gromadzenia prezentuje tabela 4. Najbardziej popularnym celem oszczędzania jest gromadzenie środków celem ich wykorzystania w przypadku sytuacji losowych. Duży jest także odsetek gospodarstw gromadzących środki z przeznaczeniem na zabezpieczenie na starość.

Tabela 4. Cele gromadzenia oszczędności przez gospodarstwa domowe, które posiadają oszczędności w Polsce w latach 2011 i 2013 (procent gospodarstw domowych)

Wyszczególnienie	2011	2013
rezerwa na sytuacje losowe	60	67
zabezpieczenie na starość	35	35
bieżące wydatki konsumpcyjne	33	34
wypoczynek	26	28
leczenie	23	27
remont domu/mieszkania	24	26
zabezpieczenie przyszłości dzieci	24	24
zakup dóbr trwałego użytku	24	23
stałe opłaty	13	14
inne cele	15	12
rehabilitacja	9	11
bez specjalnego przeznaczenia	11	10
zakup domu/mieszkania	8	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2013, s. 68.

Tabela 5. Relacja oszczędności sektora gospodarstw domowych do PKB (w %) w Polsce w latach 2005–2011

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
relacja oszczędności ogółem do PKB w %	17,0	17,0	18,4	18,3	17,3	16,7	17,6
relacja oszczędności gospodarstw domowych do PKB w %	5,5	5,8	4,5	1,3	5,7	5,0	1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, „Studia i Analizy Statystyczne GUS” 2013, lipiec, s. 29.

W analizie oszczędności istotne znaczenie ma ich relacja w stosunku do PKB. W ostatnich kilku latach widoczna jest tendencja wzrostowa w przypadku wskaźnika ukazującego udział oszczędności ogółem do PKB. Z drugiej zaś strony należy zauważyć, iż relacja oszczędności gospodarstw domowych do wartości wytworzonego PKB w Polsce jest jednak wciąż stosunkowo niska (tabela 5) na tle rozwiniętych gospodarek europejskich. W krajach Europy Zachodniej wskaźnik ten osiąga bowiem dwu- lub trzykrotnie wyższy poziom. Świadczy to ciągle o stosunkowo niskiej świadomości potrzeby oszczędzania wśród Polaków.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, iż skłonność gospodarstw domowych do oszczędzania mierzona odsetkiem gospodarstw posiadających oszczędności w analizowanym okresie systematycznie wzrastała. Mimo tego gospodarstwa domowe w Polsce nadal cechują się niską skłonnością do oszczędzania. W roku 2013 jedynie niecałe 41% gospodarstw posiadało jakiegokolwiek oszczędności. W grupie gospodarstw oszczędzających wysokość zgromadzonych oszczędności była relatywnie niewielka i zazwyczaj, w ponad połowie gospodarstw, nie przekraczała równowartości trzymiesięcznych dochodów.

Mimo rosnącego zainteresowania alternatywnymi formami lokowania środków polskie gospodarstwa domowe pasywnie zarządzają swoimi oszczędnościami – najchętniej korzystają z lokat bankowych. Oszczędności te mają służyć zabezpieczeniu starości oraz jako rezerwa na nieprzewidziane zdarzenia losowe. Można więc wnioskować, iż hierarchia motywów oszczędzania gospodarstw domowych wskazuje wyraźnie na dominację motywów przezornościowych, a w dalszej kolejności motywów celowych.

Literatura

- Anioła P., Gołaś Z., *Zastosowanie wielowymiarowych metod statystycznych w typologii strategii oszczędnościowych gospodarstw domowych w Polsce*, „Materiały i Studia NBP” 2012, nr 282.
- Bogacka-Kisiel E., *Finanse osobiste. Zachowania. Produkty. Strategie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

- Bywalec C., *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Canova L., Manganelli Rattazzi A.M., Webley P., *The Hierarchical Structure of Saving Motives*, „Journal of Economics Psychology” 2005, Vol. 26, issue 1.
- Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2013.
- Fisher P.J., Montalto C.P., *Effect of Saving Motives and Horizon on Saving Behavior*, „Journal of Economic Psychology” 2010, No. 31.
- Fisher P.J., Anong S.T., *Relationship of Savings Motives to Savings Habit*, „Journal of Financial Counseling and Planning” 2012, Vol. 23, issue 1.
- Harasim J., *Teoretyczne aspekty gromadzenia i inwestowania nadwyżek finansowych przez gospodarstwa domowe*, w: *Oszczędzanie i inwestowanie indywidualne w Polsce*, red. J. Harasim, PTE, Katowice 2007.
- <http://analizy.com/> (20.10.2013).
- <http://diagnoza.com/> (20.10.2013).
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (20.10.2013).
- <http://www.stat.gov.pl> (20.10.2013).
- Keynes J.M., *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Harcourt, Brace and World, New York 1936.
- Korenik D., *Oszczędzanie indywidualne w Polsce. Produkty różnych pośredników i ich atrakcyjność*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008–2011*, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2013.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2007–2010*, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2012.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2000–2006*, Studia i Analizy Statystyczne, GUS, Warszawa, lipiec 2008.
- Rytelewska G., *Gospodarstwo domowe*, w: *System finansowy w Polsce*, red. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Rytelewska G., Kłopocka A., *Wpływ czynników demograficznych na poziom i strukturę oszczędności gospodarstw domowych w Polsce*, „Bank i Kredyt” 2010, nr 41(1).
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Sherraden M.S., McBride A.M., *Striving to Save. Creating Policies for Financial Security of Low-Income Families*, University of Michigan Press, Ann Arbor 2010.

ANALYSIS OF SAVING PREFERENCES OF HOUSEHOLD IN POLAND

Abstract

Household savings are important for the whole economy and its growth and development. Therefore, the purpose of this article is to analyze the savings' preferences of household in Poland in 2005-2012. In the analyzed period there have been significant changes in structure of household savings. Household in Poland invest primary in bank deposits, however they replaced it more willingly with other forms offered in the financial market. For the purpose of the analysis author used the data published by Central Statistical Office (GUS), National Bank of Poland (NBP), Polish Financial Supervision Authority (KNF) and statistical data published in the Social Diagnosis 2013 (and earlier) report and reports commissioned by various entities.

Keywords: savings, households, deposits, saving motives and goals

JEL code: E21

Translated by Agnieszka Bretyn